

Fimmtudaginn 14. janúar 1993.

Nr. 188/1990.

Ólafur Karlsson og

Prentsmiðja Ólafs Karlssonar

(Hróbjartur Jónatansson hrl.)

gegn

Þrotabúi Kjötmiðstöðvarinnar hf.

(Othar Örn Petersen hrl.).

Gjaldþrotaskipti. Riftun.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Hrafn Bragason, Hjörtur Torfason og Pétur Kr. Hafstein.

Áfrýjendur skutu máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 8. maí 1990. Þeir krefjast þess, að hinum áfrýjaða dómi verði hnekk og kröfur sínar fyrir héraðsdómi teknar til greina að öllu leyti. Þá krefjast þeir málskostnaðar fyrir Hæstarétti.

Stefndi krefst þess, að hinn áfrýjaði dómur verði staðfestur og áfrýjendum gert að greiða sér málskostnað fyrir Hæstarétti.

Að ósk áfrýjenda var hinn 7. janúar 1993 háð vitnamál fyrir Héraðsdómi Reykjavíkur, þar sem skýrslur gáfu áfrýjandi málsins Ólafur Karlsson og vitnið Magnús Ólafsson.

Eins og mál þetta liggur fyrir, verður að telja, að Kjötmiðstöðin hf. hafi verið útgefandi hins umrædda auglýsingabækling. Verður það meðal annars ráðið af framburði Hrafns Bachmann, fyrrum framkvæmdastjóra Kjötmiðstöðvarinnar hf., fyrir héraðsdómi og bréfi Magnúsar Ólafssonar til lögmanns áfrýjenda. Bréfið er ódagsett, en var skrifað, eftir að stefndi hafði sett fram kröfu sína um þá endurgreiðslu, er mál þetta varðar. Í bréfinu segir meðal annars: „Ég læt fylgja bréfi þessu eintak af auglýsingabæklingi sem við gerðum fyrir Kjötmiðstöðina.“ Þeirri fullyrðingu stefnda hefur ekki verið andmælt, að Verksmiðjan Vífilfell hf. hafi skuldajafnað greiðslu sinni á móti skuldum Kjötmiðstöðvarinnar hf. við verksmiðjuna. Þá er óupplýst, hvernig hagað var greiðslum frá Búnaðarbanka Íslands og Sjóvá-Almennum tryggingum hf., en fyrir greiðslum frá Grattan vörulistanum hf. og Visa Ísland er gerð grein í hinum áfrýjaða dómi. Því er ósannað, að um það hafi verið samið

milli áfrýjenda og Kjötmiðstöðvarinnar hf., að auglýsendur skyldu greiða til áfrýjenda eða auglýsingastofu Magnúsar Ólafssonar.

Með þessum athugasemdum verður hinn áfrýjaði dómur staðfestur um annað en málskostnað. Rétt þykir, að áfrýjendur greiði stefnda 75.000 krónur í málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti. Hefur þá ekki verið tekið tillit til virðisaukaskatts.

D ó m s o r ð:

Hinn áfrýjaði dómur á að vera óraskaður um annað en málskostnað.

Áfrýjendur, Ólafur Karlsson og Prentsmiðja Ólafs Karlssonar, greiði stefnda, þrotabúi Kjötmiðstöðvarinnar hf., 75.000 krónur í málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti.

Dómur bæjarþings Seltjarnarness 20. mars 1990.

Mál þetta, sem dómtekið var í gær, hefur Hlöðver Kjartansson hdl., skiptastjóri í þrotabúi Kjötmiðstöðvarinnar hf., sem nú er til gjaldþrotameðferðar hjá skiptaráðandanum í Garðakaupstað, höfðað f. h. þrotabúsins hér fyrir þinginu með réttarstefnu, út gefinni 26. júlí 1989 og birtri s. d., á hendur Ólafi Karlssyni, kt. 280527-2469, Austurströnd 8, Seltjarnarnesi, persónulega og vegna einkafirma síns, Prentsmiðju Ólafs Karlssonar, Austurströnd 10, Seltjarnarnesi.

Dómkröfur stefnanda eru eftirfarandi:

1. að rift verði með dómi greiðslu á skuld Kjötmiðstöðvarinnar hf., kt. 460286-1909, við stefndu, sem fram fór eftir upphaf greiðslustöðvunar hjá félaginu 29. 9. 1988 með tékka, út gefnum af Vísa Íslandi 11. 10. 1988, að fjárhæð 40.000 kr., vegna skuldar, sem stofnað hafi verið til hjá stefndu fyrir greiðslustöðvun,

2. að stefndu verði dæmd til að greiða stefnanda 40.000 kr. með dráttarvöxtum frá 13. 10. 1988 til greiðsludags skv. 9. gr., 10. gr., 12. gr. og 14. gr. vaxtalaga nr. 25/1987 og 4. gr. og 5. gr. laga nr. 67/1989 um breytingu á þeim lögum. Gerð er sú krafa, að dæmt verði, að dráttarvextir leggist við höfuðstól á tólf mánaða fresti, í fyrsta sinn 13. 10. 1989, sbr. 12. gr. nefndra laga,

3. að stefndu verði dæmd til að greiða stefnanda málskostnað skv. gjaldskrá LMFÍ að viðbættum sérstökum virðisaukaskatti, og beri málskostnaðarfjárhæðin dráttarvexti skv. III. kafla nefndra vaxtalaga frá 15. degi eftir dómsuppkvaðningu til greiðsludags.

Stefndu krefjast þess aðallega að verða alsýknuð af öllum kröfum stefnanda, en til vara, að dómkröfur verði verulega lækkaðar. Málskostnaður er krafist í báðum tilvikum.

Fyrsti sáttafundur, sem haldinn var 20. febrúar sl. og lögmaður stefndu var boðaður á, var ekki sóttur af hálfu stefndu. Málinu var þá frestað til 15. mars sl., og kom þá fyrir dóminn sem vitni Hrafn Bachmann, fyrrverandi framkvæmdastjóri Kjötmiðstöðvarinnar hf. Þann dag lagði stefnandi fram sókn og krafðist síðan dómtöku málsins.

I.

Stefnandi kveður Kjötmiðstöðinni hf., kt. 460286-1909, hafa verið heimiluð greiðslustöðvun í allt að sex vikur með úrskurði skiptaréttar Garðakaupstaðar, upp kveðnum 29. september 1988, á grundvelli beiðni félagsins, dags. 26. s. m. og móttækinnar af skiptaráðanda sama dag. Félagið hafi síðan verið tekið til gjaldþrotaskipta með úrskurði sama réttar, upp kveðnum 10. nóvember 1988.

Að öðru leyti kveður stefnandi málavexti þessa:

„Stofnsamningur og samþykktir stefnanda eru dagsettar 27. desember 1985. Stofnendur félagsins voru fimm einstaklingar og hlutaféð 280.000 kr. Á aðalfundi 27. september 1987 var hlutaféð aukið um 7.720.000 kr., svo að heildarhlutafé félagsins varð 8.000.000 kr. Við bættust sem hluthafar einn einstaklingur og sameignarfélagið Ávöxtun sf., eign tveggja stofnenda stefnanda. Tilgangur stefnanda var rekstur verslunar og kjötvinnsla. Rekstur var hafinn 1. janúar 1986, eftir að stefnandi hafði keypt verslun og kjötvinnslu eins stofnenda með kaupsamningi, dagsettum 31. desember 1985. Kaupverðið, 49.570.638 kr., skyldi greiða með þeim hætti, að stefnandi skyldi taka að sér skuldir samkvæmt efnahagsreikningi seljanda, pr. 31. desember 1985, samtals sömu fjárhæðar.

Skemmst er frá því að segja, að þegar fyrsta árið var tap á rekstri stefnanda. Gerður var efnahags- og rekstrarreikningur og talið fram til skatts gjaldárið 1987. Bókhaldsmál stefnanda voru í miklum ólestri, og treystist sá, er annaðist framtalsmálin, ekki til að loka reikningum fyrir tekjuárið 1987. Var því ekki talið fram til skatts árið 1988. Hins vegar var áfram tap á rekstrinum og fjárhagsstaða erfið. Hinn 22. september 1988 er samþykkt á stjórnarfundum að óska eftir greiðslustöðvun. Í beiðni um greiðslustöðvun voru skuldir stefnanda skv. þeim upplýsingum, sem lágu fyrir, taldar rúmar 400 milljónir króna. Eignir voru taldar um 310 milljónir króna, þar af „Sjóður og viðskiptakröfur“ og „Skuldunautar“ um 170 milljónir króna. Þessi fjárhæð er hins vegar fjarri lagi, og telur fyrrverandi framkvæmdastjóri félagsins hana alls ekki vera hærri en 20-25 milljónir króna.

Verulegur vafi er því á, hve miklar eignir þrotabúsins eru, en gróft áætlað 90-120 milljónir króna til skipta milli annarra kröfuhafa en þeirra, sem eiga kröfur utan skuldaraðar. Í búið var lýst um 450 kröfum, samtals að upphæð um 525 milljónir króna (þar af utan skuldaraðar um 57 milljónir króna), en sú fjárhæð er eigi raunhæf, þar sem í henni eru einnig fólgnar kröfur ábyrgðarmanna vegna krafna, sem aðrir lýsa einnig. Verður því ekkert um það fullyrt á þessu stigi málsins, hvert tap kröfuhafa er, en ljóst, að skuldir umfram eignir skipta hundruðum milljóna króna.

Stefnanda var heimiluð greiðslustöðvun með skiptaréttarúrskurði, upp kveðnum 29. september 1988, þar sem hann átti þá í verulegum greiðsluerfiðleikum. Hafði skiptaráðandi móttengið greiðslustöðvunarbeiðni hans 26. s. m. Eins og fram kemur á bókhaldsfylgiskjölum á dskj. nr. 3 og 4, greiddi stefnandi stefndu 13. 10. 1988 með tékka frá Vísa Íslandi 40.000 kr., og er það fært í bókhaldi sem greiðsla á viðskiptaskuld við stefndu á viðskiptareikningi nr. 21937, eins og lýst er í stefnu. Eftir upphaf greiðslustöðvunarinnar hafi stefndu þannig fengið greiðslu skuldar, sem stofnað hafði verið til fyrir upphaf greiðslustöðvunar.“

Stefnandi kveður umræddan tékka frá Vísa Íslandi, að upphæð 40.000 kr., hafa verið greiðslu á auglýsingabæklingi, sem Kjötmiðstöðin hf. stóð fyrir útgáfu á. Auglýsingabæklingur þessi hafi verið gefinn út af Kjötmiðstöðinni hf., en stefndu hafi séð um að prenta bæklinginn. Samkomulag hafi orðið um milli Kjötmiðstöðvarinnar hf. og stefndu, að Örn Eiddsson, starfsmaður Tryggingastofnunar ríkisins, skyldi safna auglýsingum í blaðið. Þeir, sem auglýstu í blaðinu, hafi verið Kjötmiðstöðin hf., Sjóvá-Almennar hf., Grattan vörulistinn hf., Vífilfell hf., Búnaðarbanki Íslands og Vísa Ísland.

Verksmiðjan Vífilfell hf. hafi t. d. skuldajafnað greiðslu sinni á móti skuldum Kjötmiðstöðvarinnar hf. við verksmiðjuna. Vísa Ísland hafi sent Kjötmiðstöðinni greiðslu, eins og áður segir. Rétt sé hins vegar hjá stefndu, að þau hafi fengið greitt upp í sinn kostnað frá Grattan vörulistanum hf. með víxlum. Skýringin á þeirri greiðslu sé sú, að forsvarsmaður Kjötmiðstöðvarinnar hf. hafi viljað hafa þann hátt á í því tilviki, og hafi það verið samþykkt af stefndu. Ástæðan til þessa fyrirkomulags hafi verið sú, að Grattan vörulistinn hf. hafi verið mjög skuldugur Kjötmiðstöðinni hf. vegna leigu á svölum í verslun Kjötmiðstöðvarinnar hf. við Garðatorg 1 í Garðakaupstað og vegna kaupa á lager.

Samkvæmt framansögðu kveður stefnandi, að Kjötmiðstöðin hf. hafi óskað eftir prentun á umræddum bæklingi og að Örn Eiddsson hafi verið starfsmaður Kjötmiðstöðvarinnar hf. við að safna auglýsingum.

Stefnandi reisir riftunarkröfu sína á ákvæði 1. mgr. 59. gr. gjaldþrotalaga nr. 6/1978 og einnig sjálfstætt á ákvæði 61. gr. sömu laga, sbr. 63.

gr. laganna. Greidd hafi verið eftir frestdag skuld, sem til var á frestdegi, og því eigi við ákvæði 1. tl. 59. gr. gjaldþrotalaga nr. 6/1978, enda séu engin þau atvik, sem hindri riftun skv. ákvæðinu og stefndu verði að sanna, að þau hafi verið grandlaus um fram komna ósk stefnanda um greiðslustöðvun. Þá sé einnig ljóst, að sá, sem var skuldara til aðstoðar skv. 7. gr. gjaldþrotalaga, hafi ekki samþykkt greiðsluna, og þótt svo væri, hafi slíkt samþykki augljóslega verið gefið án heimildar, og verði riftun þannig ekki hindruð með vísan til 3. tl. 59. gr. gjaldþrotalaga.

Loks er enn fremur byggt sjálfstætt á því, að greiðslan hafi leitt til skerðingar á rétti sumra kröfuhafa og verið ótilhlýðileg mismunun stefndu í vil á kostnað þeirra, m. a. af því, að alls ekki hafi verið heimilt að greiða gjaldfallnar skuldir á greiðslustöðvunartíma skv. 8. gr. gjaldþrotalaga og umræddur tékki eða andvirði hans sé tvímælalaust eign stefnanda, sbr. 25. gr. laga nr. 6/1978. Í raun hafi ekki verið um ráðstöfun eigin fjármuna stefnanda að ræða, heldur þeirra, sem ganga áttu til fullnustu á kröfum lánardrottna stefnanda, og þetta því verið gróft brot á jafnræðisreglum gjaldþrotalaga. Stefnandi hafi á þessu tímamarki verið ógjaldfær. Þá hafi stefndu verið grandsöm, þótt ekki væri nema vegna þess eins, hvenær og með hverjum hætti greitt var. Því sé þess krafist, að greiðslunni verði rift á grundvelli 61. gr. gjaldþrotalaga, ef ekki á grundvelli 59. gr. Samkvæmt því beri að dæma stefndu til að greiða stefnanda stefnukröfurnar, sbr. gr. (sic) nefndra laga.

Stefnandi kveður kröfur sínar miðast við höfuðstól umrædds tékka og dráttarvexti af honum frá móttökudegi stefndu 13. 10. 1988 til greiðsludags, og nema þær tjóni því, sem þrotabúið hefur orðið fyrir með greiðslu þessari til stefndu. Stefnandi lýsir jafnframt yfir, að yrðu dómkröfur sínar teknar til greina, myndu stefndu geta lýst upphaflegri kröfu sinni í þrotabúið, enda þótt kröfulýsingarfrestur væri út runninn.

Dráttarvaxtakrafa stefnanda styðst við lög nr. 25/1987, sbr. lög nr. 67/1989.

Um málskostnað og vexti á hann vísar stefnandi til XII. kafla laga um meðferð einkamála í héraði nr. 85/1936, einkum 175. og 177. gr., svo og 21. gr. laga nr. 54/1988 um breytingu á nefndri 175. gr., III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 og laga nr. 50/1988 um virðisaukaskatt.

II.

Stefndu kveða rétta málavexti þá, að haft hafi verið samband við Magnús Ólafsson, son stefnda Ólafs, í ágúst 1988, en Magnús rekur auglýsingastofu. Varð að samkomulagi, að Magnús tæki að sér hönnun auglýsingabæklinga, auk þess sem stefndu tækju að sér prentun. Markmið útgáfunnar hafi verið að selja auglýsingar í bæklinginn og standa þannig straum af kostnaði útgáfunnar.

Örn Eðsson hafi komið fram fyrir hönd útgefanda, og hafi orðið að samkomulagi, að hann skyldi annast greiðslur á bæklingnum með því að innheimta auglýsingatekjur frá auglýsendum. Þó skyldi Örn taka af þeim fjármunum, sem innheimtust, þann kostnað, sem honum bæri sjálfum fyrir sinn þátt að málinu.

Kjötmiðstöðin hf. hafi ekki greitt fyrir sínar auglýsingar, og hafi stefndu orðið þess áskynja fyrir tilviljun, að Vísa Ísland hefði greitt Kjötmiðstöðinni hf. 11. október 1988 40.000 kr. Stefndu hafi þá þegar haft samband við Kjötmiðstöðina hf. og krafist þess að fá ávísun Vísa Íslands afhenta, og hafi svo verið gert. Frekari innheimtuaðgerðir hjá Kjötmiðstöðinni hafi verið árangurslausar.

Benda stefndu á, að í umræddu auglýsingablaði sé að finna fjölmargar auglýsingar frá ýmsum aðilum, og hafi hver um sig átt að greiða stefndu fyrir útgáfunu. M. a. hafi Grattan vörulistinn hf. afhent víxla fyrir sínum hluta.

Þá benda stefndu á, að þau hafi ekki sett kröfulýsingu í þrotabú stefnanda fyrir nefndum auglýsingabæklingi, sem hlyti að hafa verið raunin, hafi viðskipti milli aðila málsins verið með þeim hætti, sem lýst sé í stefnu.

Stefndu mótmæla málsástæðum stefnanda, að því er varðar mismunun kröfuhafa í þrotabú stefnanda, auk þess að stefndu hafi verið grandsöm um riftanleika greiðslunnar sem og fjárhagslegt ástand Kjötmiðstöðvarinnar hf.

Mótmæla stefndu því, að jafnræðisreglan hafi verið brotin með þeim hætti, sem lýst er í sóknarskjöllum málsins, og benda á, að tjón hafi ekki skapast fyrir lánardrottna stefnanda, þar sem umræddir fjármunir hafi eigi borist úr sjóðum stefnanda, heldur þriðja aðila til greiðslu á skuld, sem óviðkomandi var stefnanda.

III.

Þar sem þingsókn féll niður af hálfu stefndu, verður að dæma mál þetta samkvæmt 2. mgr. 118. gr. laga nr. 85/1936 eftir fram komnum kröfum og skilríkjum stefnanda með tilliti til þess, sem fram hefur komið af hálfu stefndu.

Stefnandi hefur mótmælt þeirri málsástæðu stefndu sem rangri og ósannaðri, að tékkinn frá Vísa Íslandi hafi verið greiðsla á skuld við stefndu.

Fyrirverandi framkvæmdastjóri Kjötmiðstöðvarinnar hf. hefur komið fyrir dóm og borið, að Kjötmiðstöðin hf. hafi staðið að útgáfu auglýsingabæklingins, en að stefndu hafi aðeins séð um prentun hans.

Þar sem þingsókn féll niður af hálfu stefndu, verður að dæma málið á grundvelli ofangreindra mótmæla stefnanda, sem byggð eru á framburði

fyrirverandi framkvæmdastjóra Kjötmiðstöðvarinnar hf. og bókhaldsgögnum félagsins.

Samkvæmt því og með vísan til 1. mgr. 59. gr. og 63. gr. laga nr. 6/1978 verða kröfur stefnanda teknar til greina að öllu leyti.

Eftir þessum úrslitum verða stefndu dæmd til að greiða stefnanda 52.000 kr. í málskostnað ásamt dráttarvöxtum samkvæmt III. kafla laga nr. 25/1987 frá 15. degi eftir dómsuppkvaðningu til greiðsludags. Við ákvörðun málskostnaðar er tekið tillit til virðisaukaskatts af málflutningslaunum, en ekki eru efni til að tilgreina þann þátt málskostnaðar sérstaklega, sbr. m. a. dóm Hæstaréttar frá 9. mars 1989 í máli nr. 210/1987.

Gunnar Aðalsteinsson héraðsdómari kvað upp dóm þennan.

D ó m s o r ð:

Rift er greiðslu Kjötmiðstöðvarinnar hf. frá 13. október 1988 með tékka, að upphæð 40.000 kr., út gefnum af Vísa Íslandi 11. október 1988 til stefndu Prentsmiðju Ólafs Karlssonar.

Stefndu, Ólafur Karlsson og Prentsmiðja Ólafs Karlssonar, greiði stefnanda, þrotabúi Kjötmiðstöðvarinnar hf., 40.000 kr., með dráttarvöxtum samkvæmt III. kafla laga nr. 25/1987 frá 13. október 1987 til greiðsludags og 52.000 kr. í málskostnað, sem ber dráttarvexti skv. III. kafla laga nr. 25/1987 frá 15. degi eftir dómsuppkvaðningu til greiðsludags.